

LOS - Limburgs Offensief Stikstof

Reactie Stichting Natuurlijk Geuldal

19 mei 2025

Voorwoord door SNG: daadkracht en verantwoordelijkheid?

Wat opvalt in het Voorontwerp LOS zijn de woorden conceptversie, voorontwerp en sonderende bespreking. Hiermee lijkt de provincie aan te geven dat er nog heel veel te gebeuren staat wil deze nota uitgroeien naar een definitieve nota die in de praktijk tot uitvoering gebracht kan worden. De vrees bestaat dat de Provincie tijd wil kopen om vooral geen structurele maatregelen te hoeven nemen.

Tevens viel ons in de voorbrief op dat er gesproken wordt over overleg met maatschappelijke partijen waarbij wij bang zijn dat u vooral de LLTB en mogelijk ook stikstof-uitstotende industrieën bedoelt. Dit kan positief zijn, maar het kan ook betekenen dat u de maatregelen wilt laten beoordelen door voornoemde partijen en de voornemens in de nota wilt laten afhangen van hun instemming.

U legt dan de verantwoordelijkheid in handen van partijen die juist de veroorzaker zijn van de overmatige stikstofemissie en daarmee ondermijnt u uw eigen verantwoordelijkheid. Zeker als Provinciale Staten in het verdere traject geen invloed meer kunnen uitoefenen. Dat geldt ook voor maatschappelijke organisaties als de onze die juist een groot bewustzijn hebben over de waarde van natuur, landschap en leefomgeving.

Hieronder staan in in een lichtblauwe achtergrond citaten uit het Voorontwerp LOS met direct daaronder het commentaar van Stichting Natuurlijk Geuldal.

Paragraaf 1.1. - p. 3 - Afrekenbaar tijdschema

"Fasering van de inzet in Natura 2000-gebieden met versnelde, extra inzet in 'focusgebieden' en teksten verder in de nota."

Om resultaatgericht te werken dienen de LOS-voornemens in een afrekenbaar tijdschema geplaatst te worden waarbinnen de stappen die genomen worden duidelijk zichtbaar zijn.

Zonder zulk een schema lijkt ons zicht op resultaten onmogelijk.

Paragraaf 1.3. - p. 5 - Geborgd versus vrijwillig

Met het LOS wil de provincie concrete resultaten boeken. Zij schrijft:

"Kenmerkend voor de aanpak is een geborgde aanpak." En: "Borging van het daadwerkelijk (gaan) realiseren van de noodzakelijke stikstofreductie en natuurdoelen is daarbij cruciaal."

Recente uitspraken van rechtbanken benadrukken opnieuw de noodzaak en urgentie van een geborgd pakket aan maatregelen dat zorgt voor een verdergaande daling van stikstofdepositie en het benodigde natuurherstel.

Desondanks lezen we onder 1.3. Doel, status en positionering LOS:

"Dit LOS heeft de status van een 'vrijwillig programma' onder de Omgevingswet." en "Met de status van vrijwillig programma onder de Omgevingswet voorzien we in de juridische basis voor een geborgde aanpak om uitvoering te geven aan onze verplichtingen uit artikel 6, eerste en tweede lid, van de Europese Habitatrichtlijn."

Tja, het is het een of het ander: geborgd betekent met afrekenbare/afdwingbare maatregelen of, zoals in het LOS, zijn de maatregelen niet afrekenbaar/afdwingbaar en ontbreekt dus - i.t.t. wat in tekst staat - een juridische basis.

Paragraaf 2.3. - p. 13 - Aanbod versus vraag

"Als provincie vertalen we deze maatregelen in ruimte voor verschillende vormen van landbouw. In ons omgevingsbeleid werken we nu uit welke mogelijkheden we voor emissiearme landbouw kunnen bieden in kernrandzones, het buitengebied en de Groenblauwe mantel."

Je kan als provincie wel andere soorten van landbouw bevorderen, maar als er aan de vraagzijde niets verandert, is dit een heilloze weg. De producten uit de 'nieuwe' landbouw moeten namelijk wel afgenomen worden, ofwel de vraagzijde dient eveneens gestimuleerd te worden. Anders wordt het niks. De provincie zou het voorbeeld moeten geven door in het Provinciehuis dranken en etenswaren (lunches) aan te bieden waarvan de ingrediënten voor minstens een bepaald percentage afkomstig zijn uit de biologische landbouw en liefst van dichtbij. Dus de bio-sector ondersteunen bij de afname van hun producten.

Paragraaf 2.3. - p. 13 - Buitenland versus binnenland

"De depositie van stikstof uit het buitenland is groot en hetzelfde geldt voor de belasting van het oppervlaktewater via instroom van beken uit het buitenland. Het behalen van de doelen is hierdoor mede afhankelijk van de inspanningen van onze burens. We willen de verantwoordelijkheid voor ons eigen provinciale aandeel op ons nemen en het overlegintensiveren om tot een grensoverschrijdende aanpak te komen. Dit doen we zelfstandig en ook samen met het Rijk."

Waarom wordt alleen de buitenlandse depositie in Limburg vermeld?

Wij vinden het natuurlijk goed dat met het aangrenzende buitenland overlegd wordt hoe, naast eigen verantwoordelijkheid voor stikstofvermindering, ook resultaten in het aangrenzend buitenland geboekt kunnen worden. Wel willen we vermelden dat de stikstofexport vanuit Limburg naar het aangrenzend buitenland groter is dan de stikstof die uit het buitenland geïmporteerd wordt. Dit betekent dat de inspanning die Limburg dient te leveren groter dient te zijn dan door het omringende buitenland.

Paragraaf 2.4. - p. 14 - Flexibiliteit t.a.v. inzet en verantwoording

"Voldoende flexibiliteit bij de inzet van en verantwoording over de beschikbare én nieuwe rijksmiddelen. De provincie wil de ruimte en de flexibiliteit hebben om toegekende middelen te kunnen schuiven tussen categorieën van maatregelen, tussen gebieden en in de tijd, als daarmee doelen eerder of beter worden gehaald. Daarbij zet de provincie in op 'minder verantwoording vooraf' en 'meer monitoring van doelbereik achteraf' bij de toekenning van rijksmiddelen."

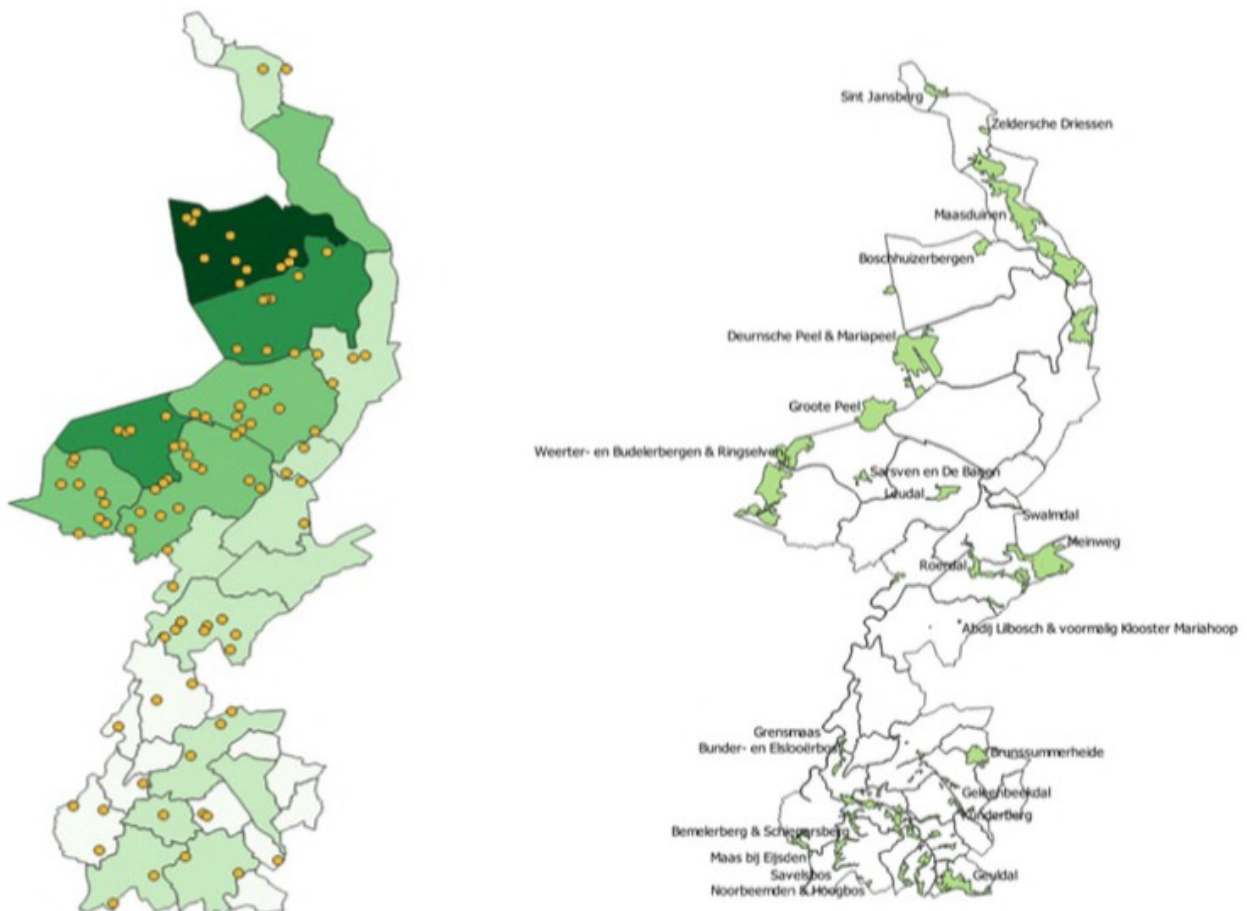
Wij zien hierin het gevaar dat objectieve maatstaven voor de juiste manier van besteding opzij gezet wordt. Vandaar dat SNG de gevraagde flexibiliteit niet ziet zitten, zeker als er 'minder verantwoording vooraf' hoeft plaats te vinden. Bij 'monitoring van doelbereik achteraf' verlies je controle op het opstellen van het doel, de middelen en de grote van de financiële ondersteuningsaanvraag.

Paragraaf 2.4. - p. 14 - Evenredige bijdrage van andere sectoren

"Een landelijke aanpak die voorziet in een *evenredige bijdrage van andere sectoren* dan de landbouw, waaronder industrie en verkeer, aan de reductie van de stikstofdeposities;"

Waarom wordt MAA, de zesde grote stikstofuitstoter van Limburg, in LOS niet genoemd? MAA is namelijk vervuilend, overbodig, lawaaiig, ziekmakend, structureel verlieslatend, enz.

Figuur 3.2 - Meekoppelkansen

Paragraaf 3.1. - p. 16 - Geldverspilling vanwege ondoelmatige inzet van middelen

“Figuur 3.2. Op zoek naar meekoppelkansen bij de aanpak in Natura 2000-gebieden met onder meer mogelijk stoppende agrarische bedrijven (donkergroen = relatief veel) en Pas-melders (gele stippen).”

In het meest donkere gebied is slechts sprake van een in verhouding klein Natura 2000-gebied: oftewel dreigt daar een enorme verspilling van geld. Dit geldt grotendeels ook voor het donkergroene gebied er direct onder.

Paragraaf 3.2. - p. 17 - Pakket van generieke maatregelen en instrumenten;

1. Stikstofemissiereductie veehouderijbedrijven.

Bij het nemen van maatregelen voor stikstofemissiereductie is het belangrijk ook rekening te houden met de kwaliteit van het landschap en de hydrologische situatie.

Bij het nemen van maatregelen voor het verminderen van stikstof door afname van het aantal dieren (bv. koeien) is het van belang om te kijken naar de omgeving. Het Limburgse Heuvelland (Natura 2000-gebied 't Geuldal) heeft op de hellingen grasland. Indien een veeboer (een deel van) zijn koeien weg doet is het van belang dat zijn grasland niet gescheurd wordt t.b.v. akkerland. Misschien beperk je de stikstofemissie wel voor een deel, maar daarnaast is er dan sprake van uitspoeling van pesticiden, voedingsstoffen door mest en bij hevige buien erosie van landbouwgrond. Dat is van de regen in de drup.

De nota schrijft wel over afrekenbare doelen maar wij zien nergens een duidelijke omschrijving van resultaatgerichte doelen die in een tijdschema zijn geplaatst. Eerder schreven we hierover. Hierover dient absoluut meer duidelijkheid te komen.

Paragraaf 3.2.1 - p. 17 - Potentie versus realiteit

"Deze cijfers laten zien dat met vrijwillige, gehele of gedeeltelijke bedrijfsbeëindiging van veehouderijbedrijven een aanzienlijk deel van de vereiste stikstofemissie-reductie kan worden gerealiseerd."

Maar het is niet geborgd!

Paragraaf 3.2.1. - p. 17 -Beloftes versus realiteit

"De provincie Limburg heeft in de Omgevingsverordening al regels voor **schonere stallen van veehouderijen** opgenomen. Nieuwe stallen moeten aan specifieke emissiecriteria (afhankelijk van gehouden diersoort) voldoen en in 2030 moeten alle stallen aan deze emissiecriteria voldoen."

Volgens een recent rapport scoren zogenaamde schone stallen nauwelijks of niet beter dan gangbare stallen, soms zelfs slechter! Dus wat is het uiteindelijke resultaat?!

Paragraaf 3.2.1. - p. 18 - Managementmaatregelen

"We verankeren managementmaatregelen in de verordening, zoals eiwitarm voer, additieven in voer, meer weidegang, verhogen aandeel klaver, vlinderbloemigen en kruidenrijk grasland. We onderzoeken nog hoe we deze maatregelen het beste kunnen handhaven;"

Welke mogelijkheden zijn er dan om te handhaven?

Paragraaf 3.2.1. - p. 18 - Geitenpaadje

"Om de effecten van de verordening te borgen, zullen de bepalingen worden aangevuld met het verbod om de emissieruimte die op een bedrijf wordt vrijgespeeld opnieuw in te zetten voor nieuwe stallen en/of meer dieren via interne of externe saldering. Daarnaast zou met deze aanvulling de emissiereducerende maatregel ook gezien kunnen worden als 'passende maatregel' waardoor vergunningverlening – en additionaliteit – niet vereist is om deze wijziging in de bedrijfsvoering door te voeren. Emissieruimte die wordt gecreëerd door het nemen van maatregelen die boven de vereisten van de verordening uitgaan, zouden wél ingezet kunnen worden voor nieuwe stallen en/of meer dieren via interne of externe saldering. Deze ruimte is dan immers niet nodig voor de benodigde stikstofreductie, omdat daarvoor andere maatregelen worden getroffen. Op dat moment is er dan dus ook geen sprake meer van een 'passende maatregel'."

Extra maatregelen nemen om geen maatregelen te hoeven nemen... .

Paragraaf 3.2.1. - p. 18 - Latente ruimte in vergunningen

"Op basis van natuurvergunningen van de provincie en omgevingsvergunningen van gemeenten is er in de praktijk vaak sprake van vergunde ruimte die niet benut wordt. Deze ruimte zorgt ervoor dat emissiestijgingen kunnen optreden als die ruimte wel gebruikt gaat worden. Om dit te voorkomen onderzoeken we of en hoe deze latente ruimte verwijderd of beperkt kan worden. Dit doen we door regels vast te stellen over hoe om te gaan met 'slapende vergunningen' en niet-gerealiseerde dierenverblijven. Ook leggen we het moment vast waarop latente vergunningsruimte uiterlijk benut moet zijn (realisatietermijn), of werken we met vergunningen met een afgebakende looptijd. Vergelijkbare regels worden ook voor de industrie vastgelegd."

Waarom het gebruik van latente ruimtes niet meteen verbieden, gezien de ernst en urgentie van de huidige situatie?

Paragraaf 3.2.1. - p. 19 - Toezicht en handhaving

"De Provincie zal toezicht en handhaving op de bestaande en verder aan te scherpen regels in de Omgevingsverordening gaan intensiveren om het beoogde doelbereik te borgen door ervoor te zorgen dat de regels ook worden nageleefd."

Hoe worden (strenger) toezicht en handhaving daadwerkelijk geborgd?

Paragraaf 3.2.10 - p. 24 Intensivering van toezicht en handhaving

"Deze voorgenomen intensivering van toezicht en handhaving is een belangrijk onderdeel van de borging van het maatregelenpakket.

Op dit moment houdt de Provincie Limburg geen actief toezicht inzake gebiedsbescherming stikstof. In het actuele 'VTH-Uitvoeringsprogramma 2025' is opgenomen dat toezicht in het kader van gebiedsbescherming vraaggestuurd wordt ingezet op basis van handhavingsverzoeken, meldingen en controles. Het nieuwe voorstel zou daarin een significante wijziging betekenen. Sinds de uitspraken van de Raad van State over intern salderen zijn de mogelijkheden voor overtreders om een overtreding te beïndigen door intern salderen nihil geworden zolang er geen geborgd maatregelenpakket van kracht is. Als provincie willen we laten zien waar we toezicht houden en optreden als er sprake is van een eenduidige overtreding. Dit is van belang voor de onderbouwing van de geborgde aanpak stikstofdaling en natuurherstel."

Het is bekend dat regels niet altijd worden nagekomen. Dus hoe worden (strenger) toezicht en handhaving daadwerkelijk geborgd?

Paragraaf 3.2.10. - p. 24 - Ontsnappingsclausule

"Bij de uitwerking van de intensivering van toezicht en handhaving hebben we extra aandacht voor expliciet genoemde bijzondere gevallen: PAS-melders, ondernemers die intern hebben gesaldeerd in de beschreven overgangsperiode en ondernemers met emissiearme stalvloeren. Om in deze bijzondere gevallen zicht te houden op succesvol af te kunnen zien van handhavend optreden, is het van belang dat Gedeputeerde Staten als bevoegd gezag concreet laten zien in welke situaties er wel actief toezicht plaatsvindt en er bij vaststelling van overtredingen handhavend wordt opgetreden."

Ontsnappingsclausule: dit voorstel ondergraft volledig alle zogenaamde borging. Zeker zolang niet is vastgesteld wat de precieze effecten ervan zullen zijn.

Paragraaf 3.3. - p. 29 - Stimulerende/vrijblijvende maatregelen

"T.a.v. Geuldal en Mergelland:

We stellen bovenwettelijke doelen vast voor de lange termijn en gaan over naar regulerende instrumenten wanneer stimuleren tot onvoldoende resultaat leidt. We pakken run-off knelpunten bij de bron aan door grasland en de aanleg van landschapselementen op hellingen te stimuleren."

Een 'stimulerende maatregel' is niet 'geborgd'.

"Op termijn is het ook mogelijk om agrariërs verantwoordelijk te maken voor het vasthouden van de bodem op de percelen die gebuikt worden."

Waarom niet direct invoeren? Dan is het wél geborgd!

Paragraaf 3.3. - p. 30 - Stimuleren is niet afrekenbaar

"Bij het toenemende aantal bedrijfsbeindigingen in de veehouderij is het van belang om te voorkomen dat met het grondgebruik dat ervoor in de plaats komt niet een slechtere situatie ontstaat. Naast onze inzet via een pro-actief grondbeleid en juridisch-planologisch instrumentarium willen we met het programma 'Groen als Gras' stimuleren dat voldoende grasland beschikbaar blijft in Limburg;"

Stimuleren is vrijblijvend en niet afrekenbaar.

Paragraaf 3.5. - p. 31/32 - Maatregelen en instrumenten

Bronmaatregelen stikstof

8. Intensivering van toezicht en handhaving op naleving bronmaatregelen - indirecte bijdrage - beperkte bijdrage - afhankelijk van opvolging acties

Maatregelen Natuurherstel

3. Intensivering van toezicht en handhaving op naleving natuurrealisatie en kwaliteit van natuur en agrarisch natuurbeheer - indirecte bijdrage - beperkte bijdrage - afhankelijk van opvolging acties

Instrumenten der ondersteuning van maatregelen

2. Zonering van landelijk gebied in nieuwe omgevingsbeleid - indirecte bijdrage - grote bijdrage - afhankelijk van naleving in praktijk, toezicht en handhaving

Instrumenten vergunningverlening

2. Intensivering van toezicht en handhaving - indirecte bijdrage - beperkte bijdrage - afhankelijk van opvolging acties

Opvallend is dat de bijdrage van intensivering van toezicht en handhaving over het algemeen als beperkt wordt ingeschat, terwijl nergens duidelijk gemaakt wordt hoe toezicht en handhaving in de praktijk eruit zien en wat hier voor nodig is. Over het algemeen kan gesteld worden dat maatregelen zonder (intensief) toezicht en (streng) handhaving niet werken en maar (zeer) beperkt zullen bijdragen aan het beoogde doelbereik.

En wat blijft er over van die bijdragen indien de aankondiging door de Europese Commissie op 14 mei 2025 over minder regels voor boeren werkelijkheid wordt?

Nieuwe Oogst schrijft op 8 mei over de structureel gebrekkige naleving van spuitvoorschriften door boeren. Eenderde leeft de regels niet na en dit aandeel neemt jaarlijks toe. Bij de kersenteelt betreft het zelfs de helft.

Nieuwe Oogst: "De controles door de NVWA vonden plaats op het moment dat de telers daadwerkelijk hun gewassen aan het bespuiten waren. 67% van de geïnspecteerde telers pasten de gewasbeschermingsmiddelen op de juiste manier toe. Dit is nagenoeg gelijk aan 2023, toen was het nalevingspercentage 68%. In 2022 gebruikte nog 76% van de telers de gewasbeschermingsmiddelen geheel volgens de regels."

Bovenstaande onderstreept nog maar eens de noodzaak van intensief toezicht en strenge handhaving.

Paragraaf 4.5. - p. 41 - Prioriteitenstelling

"In de second opinion worden de volgende vragen voorgelegd:

A Is het geborgd maatregelenpakket voldoende om vergunningverlening weer mogelijk te maken?

A Voorzien de maatregelen stikstofreductie en natuurherstel in tegengaan van de verslechtering?

A Welke eisen worden gesteld aan de monitoring van het doelbereik?"

Verkeerde volgorde! Vraag 2 moet de eerste vraag zijn. De rest vloeit eruit voort. Overigens stelt men dat het maatregelenpakket geborgd zou zijn, terwijl eerder wordt gesteld dat het LOS een vrijwillig programma is. Dus **niet** geborgd!

Voorgestelde aanvullende maatregel

Op dit moment worden percelen alleen maar groter en intensiever gebruikt met zwaar negatieve gevolgen voor de biodiversiteit, waterhuishouding en gezondheid van voorbijgangers.

Stel een maximale perceelgrootte in; percelen dienen gescheiden te zijn door landschapselementen als hagen, houtwallen en/of struweel.

Voordelen: minder kans of afstroom van regenwater naar bebouwing en van vruchtbare grond bij hevige buien, minder verwaaiing (van de waardevolle bovenlaag incl. resten van bestrijdingsmiddelen), minder schade bij windstoten in combinatie met regen (onweersbuien) door platslaan van gewassen, veel aantrekkelijker landschap, bijdrage aan de biodiversiteit. Een duidelijk voorbeeld van een win-win situatie!

Namens Stichting Natuurlijk Geuldal, Paul Sprangers (bestuurslid)